

TEHTÄVÄTAKTIikka SUOMALAISSssa SOTATAIDOSSa – MYTTI VAI TODELLISUUS?

PETTERI JOUKO

KIRJOITTAJA ON YLEISESIKUNTAEVERSTILUUTNANTTI JA FILOSOFIAN TOHTORI

Abstract

This article seeks to study whether Auftragstaktik, Directive Control in Anglo-American nomenclature, was an essential part of Finnish warfare. The temporal focus is on two decades following the Second World War.

The Finnish experience of the Second World War is in many ways controversial. Firstly, the tactical lessons of the Finnish Armed Forces were never systematically collected or analysed. Secondly, the experience concerning leadership provides us a rather confusing picture. The General Headquarters of Field Marshall Mannerheim, the Supreme Commander, exercised tight control of formations under its command. This took place especially during the first year of the Continuation War when the Finnish Army was on onslaught. On the other hand, the tactical handling or rather way of exercising command of formations was not openly criticised after the war. The tactical culture, however, slowly altered towards Auftragstaktik which includes elements of mutual trust, freedom of action in the battlefield, and ability to grasp the initiative.

It is easy to claim that the existence of the main defence line in defensive posture restricted tactical thinking and also freedom of action, an essential element of Auftragstaktik. The main defence line, not only tied resources of the commander responsible for the defence, but also it narrowed tactical thinking. The experience of fighting the Soviet strategic offensive in summer 1944, changed the Finnish view of the battlefield. The Soviet attack was repulsed only after the main thrust had been worn down at deep area with large amount of friendly formations and fire massed at favourable terrain. This was the main lesson of the war. The only way to counter the deep attack, the operational feature of the Soviet Army, was the deep defence. In Finland, the deep defence took form in the territorial defence system which was intensively developed during the 1960s. The change, the new thinking emphasising deep defence and territorial defence, was at least indirectly interlinked with the development of directive control. There was no theoretical background behind this development, rather the war experience and pragmatic thinking, which really was the trademark of the time.

” I Pataljoona torjuu vihollisen hyökkäykset alueellaan, pitää Herralan. Pataljoona ottaa vastaan edestä irtautuvat Hämeen Jääkäriprikaatin osat Keiturin alueella”. Esimerkki on jalkaväen kapteenikurssilta vuodelta 1992. Esitetty tapa muotoilla pataljoonan tehtävä lienee tuttu pääosalle upseeristostamme. Tehtävässä määritetään, mitä pitää tehdä, mutta ei sitä, miten tehtävä tulee toteuttaa. Tehtävän muotoilija, prikaatin komentaja päätöksessään tässä tapauksessa, on määrittänyt siis alaiselleen tehtävän ja resurssit tehtävän toteuttamiseksi, mutta jättänyt suoritusalan alaisensa harkintaan. Asiahan on itsestään selvä. Tämähän on tehtävätaktiikkaa ja tehtävätaktiikka on ja on ollut keskeinen osa suomalaista taktiikkaa ja sotilaallista johtamiskulttuuriamme. Vai onko? Artikkelissa pyritään selvittämään suomalaisen taktiikan ja tehtävätaktiikan välistä suhdetta. Onko tehtävätaktiikka ja siihen liittyvä toiminnanvapaus ollut leimaa-antavaa suomalaiselle taktiikalle? Käsittelyn painopiste on toisen maailmansodan jälkeisessä ajassa, 40–60-luvuilla.

Ennen käsittelyn alkua on käytettävä varoituksen sana. Termiä ”tehtävätaktiikka” ei käytetty sodan jälkeisissä ohjesäännöissä tai sotakoulujen opetuksessa. Aikakauden upseerit eivät siis välttämättä viitanneet ”tehtävätaktiikkaan” pohtiessaan yhtymän johtamiseen liittyviä ongelmia tai muotoillessaan sotakouluissa tai operatiivisessa suunnittelussa alaistensa tehtäviä.

Tehtävätaktiikka ei ole tempu

Brittiläinen Richard Simpkin säväytti angloamerikkalaista sotataidollista keskustelua vuonna 1985 kirjassaan ”Race to the Swift. Thoughts on Twenty-First Century”. Kirjassaan Simpkin ravisteli angloamerikkalaista sotataidollista ajattelua kritisoiden kulutusodankäyntiä voimakkaasti. Vaikka Simpkinin suuresti arvostettu teos sisältää paljon amerikkalaisille ja briteille tyypillistä positivistista ajattelua, jota Simpkin perustelee jopa fysiikan laeilla, kirjan sivuilla on myös kosolti maailmansodan aikaisesta saksalaisesta sotataidosta periytyviä ajatuksia. Eräs brittien Reininarmeijassa (British Army of the Rhein, BAOR) palvelleen ja saksaa hyvin taitaneen Simpkinin kantavimmista ajatuksista liittyy tehtävätaktiikkaan (*Auftragstaktik tai Führen mit Auftrag*), jolla on luonnollinen liittymäpinta kirjan pääteemaan: liikesodankäyntiin. Simpkin käsittelee tehtävätaktiikkaa kymmenillä sivuilla. Hänen mukaansa tehtävätaktiikka on toimintakulttuuri, ei pelkästään mekaaninen toimintamalli.¹ Simpkinin näkemyksen mukaan keskinäinen luottamus on tehtävätaktiikan edellytys. Komentajan tulee luottaa alaisiinsa ja alaisten komentajaansa. Simpkin vertaa tehtävätaktiikkaa urheilukilpailuun, jossa kaikilla joukkueen jäsenillä on yhteinen tavoite: voitto. Se, että joukkueen jäsenet tuntevat toistensa heikkoudet ja vahvuudet edesauttaa luottamuksen muodostumista. Oman maansa asevoimia Simpkin piiskasi kirjassaan tässä suhteessa armotta. Brittiläisen sotilaskulttuurin Simpkin väittää korostavan koheesion muodostamista oman rykmentin sisällä, suurempiin yhtymiin ja naapurirykmentteihin sen sijaan suhtaudutaan vähintäänkin epäluuloisesti. Tässä suhteessa suhteellisen pienillä asevoimilla, kuten Suomessa, jossa upseeristo läpikäy saman koulutusjärjestelmän ja tuntee toisensa, voisi kuvitella olevan hyvät edellytykset tehtävätaktiikan edellyttämän luottamuksen luomiseen.

Simpkin pelkistää tehtävätaktiikan peruselementit seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Alaiselle tulee antaa toiminnanvapaus. Alaiselle tulee käskä ainoastaan tehtävä, resurssit tehtävän toteuttamiseksi sekä mahdolliset rajoitukset, jotka rajoittavat tehtävän toteuttamista. Jotta alainen kykenee toimimaan esimiehensä tavoitteiden suuntaisesti, on hänen tunnettava esimiehensä toiminta-ajatus.

2. Komentajan on johdettava taisteluita edestä. Simpkinin näkemyksen mukaan tietojärjestelmät eivät korvaa täysin komentajan henkilökohtaisia havaintoja tai henkilökohtaista johtamisotetta.

3. Koska johtamiskulttuuri perustuu luottamukseen, alaisten ammattitaitoon ja luovuuteen, käskyt tulee pitää lyhyinä, mikä taas mahdollistaa esikuntien pienen koon.²

Simpkin kirjasi näkemyksensä kylmän sodan viileinä vuosina, jolloin todennäköinen sotilaallinen toimintaympäristö olisi ollut täysimittainen sota Naton ja Varsovan liiton välillä. Asevoimien tehtäväkentät ja toimintamallit muokkautuivat kylmän sodan päättymisen jälkeen voimakkaasti Yhdysvaltojen toimiessa kehitystyön veturina.³ Eräs uusi painotus sotilaallisen toiminnan alueella oli kansainvälinen kriisinhallinta. Saksalaisen kenraalimajuri Werner Widderin artikkeli *Military Review*-lehdessä vuonna 2002 valaisi asiaa tästä näkökulmasta. Widderin mukaan median jatkuva läsnäolo, olematon kyky sietää tappioita sekä voimankäyttösäännöt rajoittavat tehtävätaktiikan toteuttamista, mutta eivät estä sitä. Huolestuttavaksi piirteeksi Widder kirjasi uuden teknologian mahdollistaman mikrojohtamisen (micromanagement). Houkutus johtaa alaisen alaisia ja puuttua yksityiskohtiin voi kasvaa liian suureksi. Tämän seurauksena on vaarana, että kokonaiskuva katoaa.⁴ Ilmiö lienee tuttu meille monelle. Miten helppo onkaan väsyneenä tarttua yksityiskohdan kanssa puuhasteluun perustilannekartalla tai tietojärjestelmän kelmulla, vaikka selkeät viitteet viholaisen tulevasta toiminnasta ovat jo olemassa ja katastrofi vaanii nurkan takana.

Ristiriitaiset sotakokemukset

”..pienessä vapaussodassa saadut persoonalliset kokemukset ehkä sitoivat liian pieniin puitteisiin, mikä sitten ilmeni, kun piti tehdä usean divisioonan hyökkäyksiä”⁵

Miten tehtävätaktiikka näkyi suomalaisessa sotataidossa talvi- ja jatkosotien aikana? Kysymykseen ei ole yksiselitteistä vastausta. Sodan jälkeinen kirjoittelu ja Päämajan koulutusosaston kokoamat sotakokemukset eivät tuota selkeää kuvaa siitä, miten johtamiskulttuuriin suhtauduttiin. Itse asiassa operaatioiden tai taisteluiden suunnittelua ja johtamista käsiteltiin yllättävän vähän. Suurin osa kootuista kokemuksista liittyi varsin konkreettisiin asioihin kuten tulen käyttöön, hyökkäyksen suunnauttamiseen, puolustuksen syvyyteen, reservien sijoittumiseen ja huollon järjestelyihin. Johtamisen osalta kurin merkitystä ja olemusta sivuttiin toistuvasti. Käsittelyn painopiste oli yleensä rykmentin tai sen alajohtoportaiden toiminnassa. On kuitenkin selvä, että Suomen armeijalla ei ollut täysin yhdenmukaista johtamiskulttuuria tai

johtamisprosessia toisen maailmansodan aikana, tai se ainakin vaihteli johtamisen eri tasoilla ja alueittain.

Kenraalimajuri Raimo Heiskanen tutki 1990-luvulla Päämajan toimintaa Talvisodan aikana. Heiskanen tekemät havainnot antavat ristiriitaisen kuvan Päämajan johtamistoiminnasta. Johtamisote vaihteli niin ajallisesti kuin paikallisestikin. Tehtävätaktiikan toteutumisen kannalta kehoimman esimerkin antanee Päämajan hyökkäyskäsky Laatokan pohjoispuolella toimineelle IV Armeijakunnalle. Päämaja antoi varsinaisen hyökkäyskäskyn armeijakunnalle vain puoli vuorokautta ennen hyökkäyksen oletettua alkua. Lisäksi käskyn lyhyessä tehtäväosassa määritettiin armeijakunnan alaisten divisioonien alaisten rykmenttien tehtäviä sekä se, millaisin tykistöjoukoin hyökkäyksiä oli tuettava.⁶ Toisaalta Päämaja antoi Pohjois-Suomessa toimiville johtoportaille väljemmät kädet toteuttaa operaationsa.⁷

Keväällä 2009 väitellyt filosofian tohtori Mikko Karjalainen tarkastelee väitöskirjassaan ylipäällikön ja Päämajan operatiivisen osaston asemaa jatkosodan hyökkäysoperaatioiden suunnittelussa.⁸ Karjalaisen kiihkottomasti luonnehtima näkymä Päämajan ja erityisesti ylipäällikkö Mannerheimin johtamisotteesta ei ainakaan tue näkemystä, jonka mukaan tehtävätaktiikka olisi jatkosodan alkaessa ollut suomalaiselle sotataidolle luonteenomainen piirre sodanjohdon ylimmällä tasolla.

Kesän 1941 hyökkäysvaiheessa laadituille Päämajan operatiivisen osaston käskyille oli tyypillistä, että käskyissä määritettiin Karjalan Armeijalle alue, jonne painopiste oli muodostettava. Jo ensimmäisessä hyökkäyskäskyssään Päämaja määrittä alaiselleen painopistesuunnan.⁹ Myöhemmin, kun Karjalan Armeija valmistautui jatkamaan hyökkäystä Tuulosjoen ylitse Petroskoihin, ylipäällikkö määrittä osin alaisensa Karjalan Armeijan toiminta-ajatuksen käskemällä jälleen painopistesuunnan sekä sivusuunnan ja hyökkäystavan suostuttelevin sananmuodoin ”kehotan laajantamaan VI AK:n lohkoa itään ja muodostamaan Latvian seudulle vahvan reservin käytettäväksi myöhemmin Latvian suuntaan. Petroskoihin suunnattavan iskun nopeuttamiseksi kehotan jättämään ainoastaan välttämättömät minimivoimat hyökkäyksen johdosta etulinjan taakse jääneen vihollisen tuhoamiseksi”.¹⁰

Alaisten sotatoimiyhtymien suunnitelmien hyväksyttäminen Päämajassa oli pikemminkin normi kuin poikkeus ainakin kesän 1941 hyökkäysoperaatioiden aikana. Toisaalta Päämajan johtamistyyli ainakin osin kehittyi kesän-syksyn 1941 hyökkäysoperaatioiden toimintavapautta suosivammaksi.¹¹ Päämajan johtamistavasta kesän 1944 vetäytymis- ja torjuntataisteluiden aikana ei ole valmista analyysiä, mutta Sampo Ahdon mukaan ainakin Laatokan pohjoispuolella Päämaja pidätti itselleen oikeuden tahdittaa Ryhmä Talvelan taistelua.¹²

Vaikka tyyliä, jolla Päämaja alaisiaan johti, voidaan kenties kritisoida ainakin tehtävätaktiikan näkökulmasta, täyttivät Päämajan käskyt tietyn tehtävätaktiikkaan ni-
votun kriteerin: käskyt olivat lyhyitä. Esimerkiksi vuoden 1941 hyökkäysvaiheessa
laaditut käskyt ovat yleensä vain muutaman sivun mittaisia. Aselajiasiat käskettiin
erikoismääräyksissä, jotka toimitettiin joko käskyn liitteenä tai myöhemmin erillisinä
asiakirjoina. Järjestelyn etuna oli luonnollisesti se, että käskyn tehtäväosio pystyttiin
laatimaan nopeasti. Aselajien ja huollon yksityiskohdat suunniteltiin myöhemmin tai
jätettiin osin alaisen neuvokkuuden varaan. Päämajassa kannettiin myös huolta ko-
mentajien tilannekuvasta. Jo hyökkäysvaiheen alkuvaiheessa Päämajan operatiivinen
osasto antoi ohjeen, jonka mukaan yhtymien esikuntien tulee pysytellä kokonaisuus-
den kannalta mahdollisimman lähellä johdossaan olevia joukkoja.¹³

Päämajan toiminnanvapautta rajoittavaan johtamistyyliin lienee useita syitä. Näis-
tä mainittakoon Mannerheimin persoona ja hänen saamansa koulutus Venäjän ase-
voimissa. Toinen loogisempi syy liittyyne tiedusteluun. Laatokan pohjoispuolella
hyökänneen Karjalan Armeijan johdossa oli varsin vähän varsinaisia tiedustelujouk-
koja, joilla se olisi kyennyt muodostamaan näkemyksen puolustavista neuvostojou-
koista hyökkäysalueensa syvyydessä. Näin ollen Päämajalla oli todennäköisesti ra-
diotiedustelun, kaukopartioiden ja saksalaisilta saamiensa tietojen perusteella paljon
parempi vihollistilannekuva kuin Karjalan Armeijalla. Osin tällä perusteella se myös
otti vapauden ohjata alaisensa painopisteen muodostamista.

Osasy keskitettyyn johtamismalliin voi piillä myös Suomen armeijan kokemattomuudessa laajoihin operaatioihin. Eversti Toivo Kytölä käsitteli vuonna 1958 laati-
massaan diplomityössä divisioonan, prikaatin ja rykmentin johtamista sodan aikana.
Hän päätyi johtopäätöksiin, joiden mukaan sotia edeltävät ohjesäännöt jättivät joh-
tajille toiminnanvapauden, ja että alempi päällystö ehti ennen Talvisotaa myös har-
joitella joukkojensa johtamista. Sen sijaan yhtymä-tasoisten joukkojen johtamista ei
ollut harjoiteltu, osin suurten sotaharjoitusten puutteesta johtuen. ¹⁴ Asiaa ei ehditty
korjata Talvisotaa edeltäneen YH:n aikana, jolloin harjoittelun painopiste oli rykmen-
tin ja sitä alempien johtoportaiden harjoittelussa.¹⁵

Kytölä viittaa diplomityössään myös johtajan paikkaan kirjoittamalla ”nopeutta
vaativissa tilanteissa jatkosodan hyökkäys- ja viivytysvaiheissa divisioonien kome-
ntajien edessä tapahtuva välitön johtaminen tuotti yleensä hyviä tuloksia”. Diplomi-
työssään Kytölä käsittelee myös suunnitelmien ja ohjeiden sisältöä ja laajuutta. Hä-
nen mukaansa rykmentin ja prikaatin suunnitelmat olivat sodan aikana vain harvoin
kirjallisia vaan karttoihin merkittyjä nuolia, avainsanoja ja epäsuoran tulen kaavioi-
ta.¹⁶ Edellytykseksi johtamisen onnistumiselle Kytölä painotti esikunnan ja kome-

tajan välisiä viestiyhteyksiä ja liikkuvan, riittävin viestivälinein varustetun komentovaunun hankkimista yhtymän komentajan käyttöön. Täysin samanlaiseen johtopäätökseen päätyi eversti T. V. Viljanen suurhyökkäyksen torjumista käsittelevässä stipendityössään.¹⁷

Näkemyksiä johtamisesta

Suomalaisen taktiikan kehittymisen yleispiirteet maailmansotaa seuranneen vuosikymmenen aikana on kuvattu kattavasti Vesa Tynkkysen vuonna 1996 julkaisemassa väitöskirjassa.¹⁸ Mutta mikä oli tehtävätaktiikan ja alaisen toimintavapauden kehittymisen suhde taistelukentän syvyyden kasvamiseen ja taistelun alueellistumiseen?

Kuten jo aiemmin viitattiin, sotakokemukset olivat varsin ristiriitaisia ja ne purkautuivat useaa reittiä. Näitä purkautumisteitä olivat muun muassa taktiikkaa käsittelevät kirjoitukset, upseerien keskustelutilaisuudet, Pääesikunnan laatimat taktiset ohjeet ja lopulta ohjesäännöt ja oppaat. Kokemusten kokoaminen ja jalostuminen taktisiksi käyttöperiaatteiksi kesti miltei kaksikymmentä vuotta.

Upseerin käsikirjan toimituskuntaa johtanut Sakari Simelius pohti vuonna 1951 artikkelissaan armeijakunnan ja uuden perusyhtymän, prikaatin, johtamista. Simeliuksen mukaan perusteelliset valmistelut ja suunnittelu sekä välillisesti johtaminen olivat tyypillisiä operatiiviselle johtamiselle. Hänen mukaansa välillinen johtaminen oli ”vallannut alaa jopa siinä määrin, että korkeimpien johtajien kuva taistelusta saattaa olla liiaksi välikäsien värittämä.”¹⁹ Simelius peräänkuulutti välittömän johtamisen merkitystä erityisesti perusyhtymässä. Aikakaudelle tyypillisesti Simelius ei artikkelissaan varsinaisesti käsittele johtamistyyliä tai johtamiskulttuuria, puhumattakaan, että hän viittaisi tehtävätaktiikkaan terminä.

Upseerin käsikirjan kolmannessa osassa käsiteltiin pataljoonan ja komppanian johtamista omassa luvussaan. Tekstistä ilmeni selkeästi näkemysero pataljoonan ja komppanian johtamisessa. Pataljoonan toimiessa painopistesuunnassa pataljoona sai tehtävän tarkoin määritettynä, mutta toimittaessa sivusuunnassa, itsenäisesti, tehtävänanto on summittaisempi tai kuten käsikirjassa todetaan: ”saattaapa käydä niinkin, että ylempi johto ei syystä tai toisesta voi antaa tehtävää lainkaan”. Tällöin komentajan oli määritettävä itselleen tehtävä niin, että se palveli parhaiten ylemmän johdon asettamaa kokonaisuusmäärää. Komppanian käsikirja määritteli selkeästi toimeenpaneavaksi yksiköksi, jonka toiminnanvapaus hyökätessä pataljoonan osana rajoittui tulen ja liikkeen yhteensovittamiseen, maaston käyttöön sekä eri ryhmitysmuotojen käyttöön.²⁰

Vuonna 1954 julkaistu ensisijaisesti yhtymän taistelua käsittelevä Kenttäohjesääntö rohkaisi uskaliaaseen toimintaan tehtävän puitteissa ja varoitti, että ”taktillinen näpertely tuottaa vain tuloksettomia tappioita”.²¹ Tehtävän määrittämiseen kenttäohjesäännössä oli selkeä ohjenuora. Sen mukaan alaiselle annettavan tehtävän tuli osoittaa ainoastaan saavutettava päämäärä, mutta suoritustapa tuli jättää yleensä alaisen valittavaksi. ”Mitä ylempi johtoporras on kyseessä, sitä summittaisemmin määritettyjä ovat sen tehtävät ja vapaampaa suoritustavan valinta”. Yhteyksien katketessa joukko saattaisi jäädä kokonaan ilman tehtävää. Tällöin komentajan oletettiin toimivan aktiivisesti oman ja yleistilanteen huomioon ottaen.²²

Pääpuolustuslinja sitoo alaisen kädet

”Näin siis murtoalueen laajuutta hallitsemalla kypsytetään hyökkääjää samalla kun hankitaan aikaa vastahyökkäyksille”²³

Vuonna 1954 julkaistussa kenttäohjesäännössä otettiin käyttöön käsite puolustusvyöhyke. Alaisen tuli toteuttaa puolustustehtävä puolustusvyöhykkeen etu- ja takareunan välisellä alueella. Käytännössä puolustusvyöhyke määritettiin ylemmille johtoportaille kuten armeijalle. Yhtymille määritettiin vastuualue tai kaista, jonka rajojen puitteissa puolustus tuli toteuttaa.²⁴ Yhtymien taktiikassa käytettiin käsitettä puolustusasema kuvaamaan puolustuksellista kokonaisuutta, mutta käytössä oli edelleen terminä myös pääpuolustuslinja. Sen määriteltiin olevan koko puolustuskaistan läpi kulkeva linja, jonka oli oltava taisteluiden päättyessä puolustajan hallussa.²⁵ Vaatimus pääpuolustuslinjan hallussapidosta koski myös pataljoonaa.²⁶

Pääpuolustuslinjan pitäminen kaikissa tilanteissa siis satoi voimakkaasti komentajan toimintamahdollisuuksia, koska käytössä olevat joukot, reservit mukaan lukien, sitoutuivat ajatuksellisesti kohtuullisen leveän alueen hallussapitoon. Toisaalta pääpuolustuslinjan muodostaminen ei 1950-luvullakaan ollut itseisarvo vaan asiaa sovellettiin paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Toimittaessa harvassa puolustuksessa, esimerkiksi Pohjois-Suomessa, ei ohjesääntöjen mukaan ollut mahdollista tai edes tarkoituksenmukaista muodostaa pääpuolustuslinjaa. Näin ollen esimerkiksi Sotakorkeakoulun operatiivisissa maastontiedusteluissa, joissa suunniteltiin yhtymän käyttöä eri alueilla, ei Pohjois-Suomessa toimittaessa muodostettu yleensä pääpuolustuslinjaa.²⁷

Sotakorkeakoulun taktiikan opetuksessa pääpuolustuslinjaa punnittiin kriittisesti. Sodan aikana 10. Divisioonan Esikunnassa palvellut majuri Paavo Junttila korosti toimiessaan opettajana SKK:ssa säännönmukaisesti alaisen toimintavapautta lisäävän

taktiikan kehittämistä. Junttilan näkemykset selviävät oivallisesti hänen luennollaan, joka käsitteli kokemuksia suurhyökkäyksen torjunnasta. Junttilan mukaan suurhyökkäyksen pääiskun kohteeksi joutuneella 10. Divisioonalla ei ollut minkäänlaisia edellytyksiä torjua venäläisten hyökkäystä. Osasyyski hän määritteli sen, että itsenäiseen operaatioon kykenevä yhtymä puristettiin tarkoin rajatulle taistelualueelle matalaan puolustusryhmytykseen, vieläpä maastoon, missä puolustajalla ei ollut mahdollisuutta käyttää hyväksi olosuhteita vaan missä vihollisen kokonaisjärjestelmä pääsi oikeuksiinsa. Junttila kyseenalaistikin luennossaan ohjesääntöjen ummehtuneen johtamiskulttuurin ja peräänkuulutti näkemystä, jonka mukaan joukolle tulisi määrittää tehtävä niin, että joukon komentaja voisi käyttää yhtymänsä suorituskykyä mahdollisimman itsenäisesti.²⁸ Junttila palasi teemaan myöhemmin johtaessaan karttatarjouksen palautetilaisuutta. Hän vaati prikaatin komentajan toimintavapauden lisäämistä sanoin ”niin kuin kaikkien ylempien komentajien, olisi harkittava enemmän sitä, miten kyetään tukemaan alempia komentajia lisäämällä samalla heidän toimintavapauttaan, kuin sitä, että miten voidaan puuttua alemman komentajan joukkojen johtamiseen”.²⁹ Paavo Junttilan edellä esittämät näkemykset ovat sikäli merkityksellisiä, että hän oli vuonna 1963 uusitun yhtymän taistelua käsittelevän kenttäohjesääntön pääkirjoittaja ja eteni myöhemmin urallaan Pääesikunnan päälliköksi.³⁰

Sotakokemukset suurhyökkäyksen torjunnasta näkyvät tiivistetyssä muodossa selkeästi Pääesikunnan koulutusosaston vuonna 1957 julkaisemassa asiakirjassa ”Taktillisia suuntaviivoja”. Ohje oli monessa suhteessa mielenkiintoinen asiakirja. Ensinnäkin ohje loi perusteita alueelliselle taistelulle. Toiseksi ohjeen sävy oli hengeltään optimistinen sekä taistelutahtoa ja aktiivisuutta korostava. Vaikuttaa miltei siltä, että neuvostojoukkojen poistuminen Porkkalasta ja ensimmäisten perushankintamäärärahojen myöntäminen olisivat piristäneet sodan jälkeistä alakuloista tunnelmaa. Ohjeeseen oli sisällytetty pääosa Pääesikunnan operatiivisen osaston vuotta aiemmin julkaiseman OT-salaisen muistion ”Operatiiviset olosuhteet ja niiden asettamat vaatimukset maavoimien eri aselajien taktiikan, kaluston ja menettelytapojen kehittämiseksi” määrittämistä suuntaviivoista.³¹

Koulutusosaston ohjeen mukaan puolustuksen tuli kestää syvätkin sisäänmurrot. Ohje painotti määrätietoisesti murron rajoittamista, vihollisen liikkeen pysäyttämistä edullisella alueella ja aktiivista, hyökkäyksellistä toimintaa vihollisen sivustoilla. Ohje ei rojhennut poistaa pääpuolustuslinjaa käsitteenä, mutta tosiasiasa ohje oli askel kohti toimintavapaampaa puolustustaktiikkaa. Sen mukaan tuli ainakin harkita, ”että pahimman paineen alaisena olevan armeijakunnan, jopa perusyhtymän komentaja muuttaa pääpuolustuslinjan kulkua **kokonaispuolustuksen** (korostus,

PJo) kestävyyttä parhaiten palvelevalla tavalla, mutta vain siten, ettei naapurien puolustus vaarannu.”³² Ohje siis alleviivasi ylemmän johtoportaatan toiminta-ajatuksen merkitystä ja jätti varovaisesti harkittavaksi komentajan toimintavapauden lisäämisen yhtymän alueella. Kokonaisuuteen liittyi myös vaatimus siitä, että yhtymän tuli kyetä taistelemaan saarrettuna useita vuorokausia. Karjalankannaksella kesällä 1944 tehtyihin useisiin rintamanoikaisuihin ei siis olisi enää varaa vaan yhtymän tuli kyetä taistelemaan saarrettuna edellytysten luomiseksi ylemmän johtoportaatan vastahyökkäyksille.

On huomattava, että yhtäkään suomalaista yhtymää ei jäänyt tai jätetty neuvostojoukkojen saartamaksi kesän 1944 taisteluissa. Tästä huolimatta vaatimus taistelusta saarrettuna korostui vähitellen sodan jälkeisenä aikana ja päättyi yhtymän taistelua ohjeistaviin ohjesääntöihin ja ohjeisiin.³³ Esimerkiksi vuonna 1977 vahvistettu ohje perusyhtymän taistelua varten esitti prikaatin jäävän jatkamaan taistelua saarrettuna silloin, kuin se kokonaisoperaatioajatuksen kannalta on tarkoituksenmukaista. Tämä edellyttäisi mittavia etukäteisvalmisteluita prikaatin toimintaedellytysten luomiseksi. Lyhytkestoisemman saarretuksi jättämisen ohje arvioi mahdollistuvan, mikäli oli nähtävissä, että yhteys prikaatiin saavutettaisiin muutamassa vuorokaudessa.³⁴ Tehävätaktiikalla ja ajatuksella taistella saarrettuna on tiivis yhteys. Saarretun joukon johtaja jää väkisin oman neuvokkuutensa ja ylemmän johtoportaatan toiminta-ajatuksen varaan ylemmän johtoportaatan johtamisyhteyksien heikentyessä.

Vaatimus saarrettuna taistelusta jalostui myös ajatukseksi, jonka mukaan selustaan jätetyt tai jääneet joukot aloittaisivat tavanomaisen taistelun päätyttyä sissitoiminnan. Asia liittyy luonnollisesti näkemykseen taistelun alueen laajentumisesta sodan kuvan muuttumisen myötä. Eversti Y.A. Järvinen käsitteli jo vuonna 1950 taistelutieteen syvyyttä Tieteen ja aseiden yleissotatieteellisessä katsauksessa. Artikkelissaan hän peräänkuulutti sitkeää puolustustaistelua syvyydessä, jopa saarrettuna. Järvinen esitti myös ajatuksen, joka niin ikään siirtyi myöhemmin sellaisenaan ohjesääntöihin ja koulutusohjeisiin. Koska viholliset murrot ja maahanlaskut ulottuisivat puolustuksen syvyyteen, tuli kaikkien aselajijoukkojen kyetä taistelemaan jalkaväen tapaan.³⁵

Suuri osa edellä esitetyistä näkemyksistä jalostui Kenttäohjesäännöksi. Sotakorkeakoululla ja Paavo Junttilalla oli keskeinen aseman Kenttäohjesäännön kirjoittamisessa. Jo ensimmäisessä kokoamassaan lausunnossa SKK korosti yhtymän komentajan itsenäistä asemaa ja aloitteellisuutta.³⁶ Vuonna 1963 ilmestynyt ohjesääntö, joka jo tyyliltään oli aiempia modernimpi, tähdensi sodan kuvan muutosta. Kohtaamis-
hyökkäys nousi hyökkäyksessä keskeiseksi hyökkäystavaksi. Sen sijaan hyökkäys puolustusvalmista vihollista vastaan arvioitiin erikoistapaukseksi.³⁷ Ohjesäännössä

luovuttiin myös pääpuolustuslinja-käsitteestä. Yhtymälle käskettiin vastuualue, jonka sisällä määritettiin puolustusasema, missä yhtymän tuli toteuttaa käsketty torjuntatehtävä. Pidettävää maastonkohtaa, josta muodostui myöhemmin taktiikassa vastahyökkäysten taktinen portinpylväs, ohjesääntö ei tuntenut.³⁸

Sotakorkeakoulussa taktiikan opettajana toimiva Martti Suhonen käsitteli marraskuussa 1965 ilmestyneen Sotilasaikakausilehden artikkelissa yksityiskohtaisesti tehtävän määrittelyyn liittyvää problematiikkaa. Suhosen artikkeli valaisi alan uutta käsitteistöä, mutta tuuletti myös näkemyksiä alaisen toimintavapaudesta. Suhosen mukaan armeijakunnan puolustustaistelun periaatteena tuli olla riittävän toimintavapauden jättäminen perusyhtymän komentajalle. Käytännössä tämä tarkoitti tehtävän muotoilua niin, että prikaatin komentajalle määritettiin vastuualueen rajat, puolustus-, pitämis- tai estämistehtävä ja jossain tapauksissa, puolustusasemien ryhmittämiseksi samalle tasalle naapuriyhtymän kanssa, myös taaemman aseman tasa.³⁹

Hyökätään, kun kohdataan

”Tämän toiminnan motto on täytyy olla: tulla, nähdä ja voittaa”⁴⁰

Vaikka kesällä 1944 toteutetut vastahyökkäykset muodostuivat ensisijaisesti kohtaamis-hyökkäyksiksi, käsiteltiin vuoden 1954 ohjesäännössä pääosin hyökkäystä puolustusvalmista vihollista vastaan. Siis vihollista, joka ohjesäännön määritelmän mukaan oli ryhmittynyt puolustukseen ja järjestänyt tulenkäyttönsä suunnitelmallisesti.⁴¹ Hyökkäyksen onnistumisen arvioitiin edellyttävän huolellisia valmisteluita, pitkää hyökkäysryhmitystä läpimurron varmistamiseksi, runsasta ja jatkuvaa tulitukea eri muodoissa sekä aselajien kiinteää yhteistyötä niin yhtymässä kuin hyökkäävissä pataljoonissa. Kenttäohjesäännön mukaan ”yleensä jo saatu tehtävä määrittää hyökkäyksen tarkoituksen ja päämäärän ylemmän johtajan kannalta”, mutta hyökkäyksen toteuttavalle komentajalle jää vapaus ratkaista, miten hän tehtävänsä toteuttaa.⁴² Tosi-asiassa tehtävätaktiikka ei päässyt oikeuksiinsa hyökkäyksessä puolustusvalmista vihollista vastaan, ainakaan hyökkäyksen murtoalueella. Ylemmän johtoportaana tuki, esimerkiksi ylemmän johdon kenttätykistön kantama, sekä hyökkäykseen osallistuvien joukkojen liikesuunnitelmien ja tulenkäytön yhteensovittaminen muodostivat kokonaisuuden, joka ei mahdollistanut laajaa toimintavapautta.

Tilanteen arvioitiin olevan täysin erilainen yhtymän toteuttaessa kohtaamishyökkäyksen.⁴³ Tyypillisiksi kohtaamishyökkäystilanteiksi ohjesääntö määritteli liikuntasodan operaatiot, murron jälkeisen takaa-ajon sekä alueellisen vastahyökkäyksen.

Tällöin ”sen toimintavapaus on kohtaamisolosuhteissa usein melkoinen”.⁴⁴ Kohtaamistilanteessa ohjesääntö korosti aktiivisuutta, jotta saarrostava hyökkäys kyettäisiin aloittamaan mahdollisimman nopeasti. Vuonna 1955 julkaistussa Jalkaväen taisteluohjesäännön II osassa painotettiin asiaa edellyttämällä johtajilta kohtaamistilanteessa aivan ”erityisen nopeaa ja päättäväistä toimintaa”. Ohjesäännössä otettiin kantaa myös johtajan paikkaan. Jotta pataljoonan komentaja kykenisi muodostamaan tilannekuvan mahdollisimman nopeasti, hatarinkin tiedoin, tuli komentajan edetä heti kärkiyksikön takana.⁴⁵ Ohjesäännön teksti perustui ainakin osin sotakokemuksiin. Saarrostava hyökkäys toteutettiin pääsääntöisesti metsäisen alueen kautta ja kokemusten perusteella erityisesti metsävoittoisessa maastossa komentajan tuli kyetä itse ilmoitusten ja havaintojensa perusteella johtamaan aktiivisesti toimintaa mahdollisimman nopeasti.⁴⁶

On mielenkiintoista huomata, että vuonna 1957 koulutusosaston julkaisema taktinen ohje ei käsitellyt juuri lainkaan hyökkäystä puolustusvalmista vihollista vastaan, toisin kuin voimassa olevissa kenttäohjesäännöissä. Sen sijaan kohtaamishyökkäyksen ohje arvioi olevan sotakokemusten perusteella suomalaiselle taktikalle leimaantava. Aktiivisen, olosuhteita hyväksikäyttävän saarrostukseen pyrkivän kohtaamishyökkäyksen arvioitiin olevan työkalu ja toimintamalli vihollisen lyömiseen. Johtajilta ohje edellytti aktiivisuutta ja oma-aloitteellisuutta lennokkain sanankääntein määrittelemällä kohtaamishyökkäyksen olevan ”johtajien ja joukkojen aktiivisen, reippaan ja yllätykseen pyrkivän hengen oiva kasvatukseen”.⁴⁷

Kokoonpanojen kehittyminen tapahtui pataljoonissa

Tehtävätaktiikalla ja organisaatiolla on kiinteä liittymäpinta. Logiikka on yksinkertainen: mitä paremmin käytössä oleva joukko soveltuu tarvittaessa itsenäiseen toimintaan, sitä itsenäisempiä tehtäviä kyseisen joukon komentajalle voidaan antaa. Prikaati korvasi divisioonan perusyhtymänä 1950-luvun alussa. Eräänä perusteena uuteen, kevyempään yhtymätyyppiin siirtymisenä oli se, että uusia yhtymiä saataisiin kaksinkertainen määrä divisiooniin verrattuna. Tämä oli tärkeää myös poliittiselta kannalta tarkasteltuna. Organisaatioltaan divisioonaa kevyempiä prikaateja riittäisi Etelä-Suomen lisäksi puolueettomuuden valvonnan kannalta keskeiseksi nousevaan Pohjois-Suomeen.

Kädenväentö uuden perusyhtymän kokoonpanosta on selvitetty Vesa Tynkkysen väitöskirjassa yksityiskohtaisesti. Tehtävätaktiikan näkökulmasta tarkasteltuna on keskeistä, että prikaatin kokoonpanoa viimeisteltäessä oli lähtökohtana kyky itsenäisiin operaatioihin.⁴⁸

Perusyhtymän kokoonpano ei toiminnallisesti kehittynyt merkittävästi 1950–1970-luvuilla. Neljä pataljoonaa muodosti prikaatin iskuportaana ja taistelua tuki kaksi patteristoa käsittävä kenttätykistörykmentti. Prikaatin kyky itsenäiseen toimintaan kohentui lähinnä uuden sotavarustuksen myötä. Esimerkiksi panssarintorjunta-aseistuksen moninkertaistuminen lisäsi torjuntakykyä sekä moottoroinnin lisääntyminen kohensi huollon kuljetus- ja suorituskykyä.⁴⁹

Vastaava kehityskaari toteutui pataljoonan osalla vielä dramaattisemmin. Pataljoonan taistelukyky kasvoi merkittävästi 50–70-luvuilla, erityisesti panssarintorjunnan ja epäsuoran tulen osalta. Kun pataljoonan kokoonpanoon kuului jatkosodan päättyessä vain kevyt kranaatinheitinjoukkue, oli 1970-luvun alussa pataljoonassa jo raskaista kranaatinheittimistä koostuva kranaatinheitinosasto ja sen kiväärikomppaniioihin kuului kevyt kranaatinheitinjoukkue. Vastaavasti panssarintorjunta-aseiden laatu ja määrä kohenivat merkittävästi.⁵⁰ Näin ollen myös pataljoonan kyky itsenäiseen taisteluun kehittyi suotuisasti.

Alueellinen puolustusjärjestelmä – uuden ajattelun laajempi konteksti

”Taisteluun maahantunkeutujaa vastaan on kaikissa tilanteissa ryhdyttävä. Vastarinnasta ei saa missään tapauksessa luopua”⁵¹

Artikkelissa on käsitelty tehtävätaktiikan olemusta ensisijassa yhtymän ja pataljoonan puitteissa. Taistelun alueellistuminen lisäsi yhtymän komentajan toimintavapautta. Suuremmassa mittakaavassa vastaava ilmiö toteutui siirryttäessä alueelliseen puolustusjärjestelmään. Siirtyminen puolustusvyöhyke-ajattelusta alueelliseen puolustukseen ja sotilasläänijärjestelmään vuonna 1966 lisäsi sotilasläänien toiminnanvapautta. Pääesikunnan operatiivisessa käskyssä numero 10 määritettiin uudelleen valtakunnan puolustusjärjestelmän perusteet. Käskyn mukaan puolustusvalmiuden lähtökohdaksi otettiin entistä selkeämmin yllätyshyökkäys koko valtakunnan alueella. Yllätyshyökkäyksen pahimman vaihtoehdon toteutuessa osa valtakunnasta saattaisi joutua nopeastikin vihollisen haltuun, mutta tämä ei saisi estää vastarinnan jatkumista valtakunnan muissa osissa. Tähän logiikkaan nojautuen vastuu kaikista sotilaallisista valmisteluista määrättiin sotilasläänin komentajan vastuulle. Yllätyshyökkäyksen ja yhteyksien katkeamisen varalle sotilasläänin komentaja velvoitettiin tarvittaessa oma-aloitteisesti aloittamaan puolustustaistelu johtamansa sotilasläänin alueella.⁵²

Lipsumatta asian käsittelyssä liiaksi poliittisen historian alueelle voidaan todeta, että alueellisen puolustusjärjestelmän luomisella ja sotilasläänien itsenäisen toimin-

nan korostamisella oli myös poliittinen, julistuksellinen ulottuvuus. Neuvostoliitto oli todellisuudessa ainoa valtio, joka kykeni uhkakuvan mukaiseen yllätyshyökkäykseen. Tämä oli myös selvä presidentti Kekkoselle, jolle pidetty esittely on elävästi kuvattu Pertti Salmisen väitöskirjassa.⁵³ Alueellista puolustusjärjestelmää, sen eri osaluueita ja kaappaus(yllätys)hyökkäyksen torjunnan edellyttämää korkeaa valmiutta käsiteltiin sotilasalan julkaisuissa, esimerkiksi aselajien vuosikirjoissa ja Sotilasaikauslehdessä melko näyttävästi jo 60-luvulla.⁵⁴ Varsinaisen asiasisällön lisäksi artikkelit viestittivät lukijoilleen, myös ulkovaltojen tiedustelumiehille, että Suomi ei olisi vallattavissa kaappaus(yllätys)hyökkäyksellä vaan vastarinta jatkuisi jossain osaa maata. 1960-luvun oireenomaisessa ilmapiirissä, joka huipentui Neuvostoliiton Tšekkoslovakiassa toteuttamaan lähes verettömään kaappaushyökkäykseen vuonna 1968, tämän kaltaisella henkisellä sodankäynnillä ja valmentautumisella oli oma merkityksensä.

Operatiivisiin suunnitelmiin edellä periaate ajatus siirtyi niin, että aiemmissa operatiivisissa käskyissä noudatetusta puolustusvyöhyke-ajattelusta luovuttiin ja alajohdetoportaille – sodan ajan armeijoille ja ryhmille – määritettiin sotatoimivyöhykkeen takaraja, taemmat asemat, jotka oli pidettävä hallussa sekä tiettyjä alueita, joissa vihollinen oli torjuttava. Näin ollen toiminnan vapaus ja mahdollisuus käyttää koko vastuualueutta hyväksi kehittyi merkittävästi.⁵⁵ Pääesikunta korosti 60-luvun lopulle tultaessa tietoisesti sotilaslääniänsä itsenäistä asemaa. Toukokuussa 1969 yleisesikuntapäällikkö, kenraaliluutnantti Sutela laaditutti laajahkon muistion alueellisen taistelun periaatteista. Muistion lopussa kiinnitettiin huomiota koulukseen, jonka tuli tähdätä aktiiviseen ja usein oma-aloitteiseen toimintaan usein vain väljien ohjeiden perusteella.⁵⁶

Sotilaslääniänsä itsenäinen asema osana alueellista puolustusjärjestelmää vakiintui 1970-luvun alussa, kun alueellisen puolustusjärjestelmän vakiinnuttava operatiivikäsky (ALPO) ja kenttäohjesäännön yleinen osa ilmestyivät.⁵⁷ Kenttäohjesäännön mukaan alueellinen puolustusjärjestelmä koostui itsenäisiin sotatoimiin kykenevistä sotilaslääneistä, niiden toimintaan sisällytetystä paikallispuolustusjärjestelmästä sekä yleisvoimien yhtymistä. Samanaikaisesti päättyi myös siirtymävaihe johtosuhteissa. Sodan ajan armeijoiden ja ryhmien esikunnat poistuivat perustamistehtävälueetelosta ja kaiken sotilaallisen toiminnan johtaminen siirtyi sotilaslääniänsä esikunnille.⁵⁸

Pohdintaa

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tehtävätaktiikka kehittyi rinnan yhtymien koonpanon ja alueellisen taistelun ja alueellisen puolustusjärjestelmän kanssa. Pääpuolustuslinjasta luopuminen ja kohtaamishyökkäyksen painottaminen todennäköisimpänä hyökkäyslajina edistivät tehtävätaktiikan kehittymistä puolustusvoimissa. Alaisen toimintavapauden lisäämisellä on selkeä liittymäpinta taistelun alueellistumiseen. Laajentunut ja entistä monisyisempi liikkuva taistelukenttä pakotti luopumaan linjamaisesta ajattelusta ja siirtämään vastuuta alaiselle. Tarve täsmentää johtamiskulttuuria syntyi siis epäsuorasti sotakokemusten perusteella, eikä kallispalkkaisen konsulttifirman kauppaamana muodikkaana johtamistrendinä.

Tehtävätaktiikka toimintamallina tai toimintakulttuurina on säilyttänyt edelleen asemansa, mutta sen säilyminen ei ole itsestään selvyys. Maailmanlaajuisesti tehtävätaktiikka eli renessanssiaan 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Sillä oli liittymäpintansa liikesodankäynnin kehittymiseen länsimaisessa sotataidossa ja Yhdysvalloissa vallinneeseen AirLandBattle-doktriiniin, jota osin sovellettiin Persianlahden sodassa 1990–1991. Mutta mikä on tilanne nyt? Viimeisin laajamittainen tavanomainen sotatoimi oli Irakin valtaamiseen tähdännyt Operation Iraqi Freedom vuonna 2003. Uuden tutkimuskirjallisuuden valossa tehtävätaktiikan renessanssi Yhdysvalloissa on hiipumassa, ainakin ylimmän sodanjohdon tasolla. Michael Gordonin ja Bernard Trainorin pari vuotta sitten kirjoitama Irakin valtausoperaatiota käsittelevä *Cobra II* antaa pessimistisen kuvan operaation suunnittelusta. Poliittinen johto, erityisesti puolustusministeri Rumsfeld, puuttui toistuvasti operaation suunnittelun yksityiskohtiin.⁵⁹

Syy tehtävätaktiikan hiipumiseen Yhdysvalloissa on selvä. Yhdysvalloilla ei ole riittävää sotilaallista vastusta, ainakaan perinteisen sodankäynnin saralla. Näin ollen sen ei tarvitse noudattaa vaikeasti opetettavaa ja omaksuttavaa tehtävätaktiikkaa. Täydellinen ylivoima takaa sen, että tavanomaiset operaatiot voidaan suunnitella ja toteuttaa kuin hyvin valmisteltu sotaharjoitus. Taistelukenttä tai taistelutila mallinnetaan huolellisesti jo ennen operaatiota. Ylivoima maalla, merellä ja ilmassa varmistavat sen, että pienimuotoisista ongelmista ei muodostu koko suunnitelmaa vaarantavaa ongelmaa.

Pienen Suomen osalta haaste on monisyisempi. Voimmeko kuvitella muokkavamme taistelutilaa samalla lailla kuin esimerkiksi Yhdysvallat? Vai onko pienen maan otettava toiminnan lähtökohdaksi se, että se joutuu käymään sotansa ainakin määrällisesti alivoimaisena? Ei ole mitenkään selvää, että tehtävätaktiikka säilyy osa-

na suomalaista taktiikkaa ja johtamiskulttuuria. Tietojärjestelmämme mahdollistavat jo nyt alaisen alaisen johtamisen. Lisäksi esikuntiemme koot ovat kasvaneet koko ajan. Toisaalta kehitys on ollut monessa suhteessa positiivista. Nykyisten esikuntien toiminnallinen kokoonpano suunnittelu- ja johtamisosineen on monessa suhteessa toimivampi kuin ns. vanha malli, jossa kaikki toiminta keskittyi operatiiviseen toimistoon. Ja lisäksi esimerkiksi esikuntapanssarivaunut, joita odotettiin vuosikymmeniä, mahdollistavat valmiusyhtymiemme johtamisen aivan etulinjasta.

Verkostopuolustus ei ole este tehtävätaktiikan toteutumiselle. Yhteisten tietoverkkojen ja tietopankkien käyttö edesauttavat reaaliaikaisen tilannekuvan muodostamista. Kyse onkin enemmän ajattelumallista, koska tietojärjestelmät mahdollistavat myös mikrojohtamisen. Kuten alussa todettiin, tehtävätaktiikassa on paljon kyse luottamuksesta. On vaikea kuvitella, että suomalaiseseen kansanlaatuun istuisi johtamiskulttuuri, jonka mukaan alainen muuttuisi ainoastaan asioiden mekaaniseksi toimeenpanijaksi. Pisa-testien johtomaassa tulisi sen sijaan kehittää alaisten innovatiivisuutta, jotta sodan syttyessä kyettäisiin käyttämään hyväksi kaikki ne rajatut mahdollisuudet, joita vastustajan tekemät taktiset virheet tarjoavat.

Viitteet

- 1 Simpkin, Richard. 1985. Race to the Swift. Thoughts on Twenty-First Century Warfare. London:Brassey's, 230–231.
- 2 Simpkin 1985, 239–240. Ks. myös Rekkedahl, Nils Marius. 2006. Nykyaikainen sotataito. Sotilaallinen voima muutoksessa. Helsinki: Edita, 142–147.
- 3 Selkeä, pelkistetty esitys kylmän sodan jälkeen alkaneesta ”sodankäynnin vallankumouksesta”, ks. Raitasalo, Jyri. 2008. Sodankäynnin vallankumous – realistinen visio vai virhearvio? Sota – teoria ja todellisuus. Näkökulmia sodan muutokseen. Helsinki:Edita, 43–63.
- 4 Widder, Werner. 2002. Auftragstaktik and Innere Führung: Trademarks of German Leadership. Military Review 9/2002, 6–8.
- 5 Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen kokoelma. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos. Viljanen, T.V. 1948. Nykyaikainen suurhyökkäys ja sen torjumisen edellytyksiä.
- 6 Heiskanen, Raimo. 1996. Talvisodan operaatioiden johtaminen ja edellytysten luominen sodankäynnille Päämajan operatiivisen osaston näkökulmasta. Saarijärvi: Gummerus, 80–81.
- 7 Ibid., 84–87.
- 8 Karjalainen, Mikko. 2009. Ajatuksista Operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa (diss.). Helsinki.
- 9 KA (Kansallisarkisto) PK 1172/14, Päämajan operatiivisen osaston asiak nro 1470/Op.1/5 d/sal/30.6.1941.
- 10 KA T 4958/3, Päämajan operatiivisen osaaston sanoma nro 2435/op.1/5 d/sal/11.9.1941.
- 11 Karjalainen, Mikko. 2009. Ajatuksista Operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa (diss.). Helsinki, 276.
- 12 Ahto, Sampo. 2006. Jalkaväenkenraali Paavo Talvela – levottomien vuosien levoton kenraali. Jatkosodan pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 222–223.
- 13 KA T 4958/3, Päämajan operatiivisen osaston asiak nro 1690/Op.1/5 d/sal/10.7.1941.
- 14 Kytölä, Toivo. 1958. Johtamistavan- ja menettelyn vertailu rykmentissä, prikaatissa ja divisioonassa sotakokemukset ja nykyinen kehitys huomioon ottaen. Sotakorkeakoulun diplomityö. Helsinki, 8
- 15 Vuorenmaa, Anssi. 1981. Joukkojen koulutuksen suuntaviivoja YH:n aikana syksyllä 1930. Jal-

- kaväen vuosikirja XIV. Joensuu: Pohjois-Karjalan kirjapaino, 41–44.
- 16 Kytölä, Toivo. 1958. Johtamistavan- ja menettelyn vertailu rykmentissä, prikaatissa ja divisioonassa sotakokemukset ja nykyinen kehitys huomioon ottaen. Sotakorkeakoulun diplomityö. Helsinki, 22
- 17 Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen kokoelma. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos. Viljanen, T.V. 1948. Nykyaikainen suurhyökkäys ja sen torjumisen edellytyksiä.
- 18 Tynkkynen, Vesa. 1996. Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa (diss.). Joutsa: Nettopaino, passim.
- 19 Simelius, Sakari. 1951. Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta. Tiede ja ase 9. Helsinki:Otava, 33–34.
- 20 Upseerin käsikirja, III osa 1953, 63.
- 21 Kenttäohjesääntö, I osa (KO I) 1954, 13–14.
- 22 Ibid., 1954, 24–25.
- 23 Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen kokoelma. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos. Jorma Järventauksen luonnos ”Yleisotilaallinen katsaus vv 1953–1954 vaihteessa”.
- 24 KA T 23169/Dg 155, SKK:n yleistaktiikan karttajarjoitus 2/56 (MSL 22), 27.9.1956
- 25 Kenttäohjesääntö, II osa (KO II) 1954, 90–91.
- 26 Jalkaväen taisteluohjesääntö, II osa (Jvo II) 1955, 183–184.
- 27 KA T 26890/Hlb 5sal, SKK:n kertomus tiedusteluryhmä A:n suorittamasta operatiivisesta maastontiedustelusta Orajärvi - Kemijärvi alueella 22.8.–28.8.1952 ja T 26890/Hlb 11sal, SKK:n kertomus operatiivisen tiedustelun suorituksesta Oulujärven vesistöllä Nuojuan ja Ontojärven välisellä alueella 4.–9.8.1958.
- 28 KA T 27089 (SKK:n järjestämätöntä aineistoa), majuri Paavo Junttilan luentorunko ”Sotahistoriallisia opetuksia Kannaksen suurhyökkäyksen torjunnasta kesällä 1944”, 17.12.1956.
- 29 KA T 23169/Dg 155, majuri Paavo Junttilan luentorunko ”Eräitä näkökohtia karttajarjoitus 2/56:n johdosta (Prikaatin puolustus), 19.10.1956.
- 30 KA, T 227/F 187, Esittely puolustusvoimain komentajalle, PE:n asiak nro 1865/Ohjeststo/8b/14.6.1960 ja esittely puolustusvoimain komentajalle, PE:n asiak nro 3146/Ohjeststo/8b/23.9.1960.
- 31 KA T 24902/F 1, PE:n asiak nro 20/Optsto/OT 11/10.2.1956, ”Operatiiviset olosuhteet ja niiden asettamat vaatimukset maavoimien eri aselajien (vast) taktiikan, kaluston ja menettelytapojen kehittämiseksi”.
- 32 KA T 21442/7 b sal, PE:n asiak nro 136/Ohjeststo/8b sal/16.5.1957, ”Taktillisia suuntaviivoja”.
- 33 Ks. esim. Kenttäohjesääntö, I osa (KO I) 1963, 195. Everstiluutnantti Martti Suhonen kuvailee jalkaväen vuosikirjassa vuonna 1966 taistelun kuvaa ja pataljoonan toimintaa. Hänen mukaansa saarroksiin joutumista ”lienee nykyisin pidettävä tavanomaisena”. Suhonen, Martti. 1966. Jalkaväen pataljoonien komentajien asema ja tehtävät nykyaikaisessa sodassa. Jalkaväen vuosikirja VI. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino, 34–45.
- 34 Ohje perusryhtymän taistelua varten. 1977, VII: 1–2.
- 35 Järvinen, Y.A. 1950. Yleisotatieteellinen katsaus vuosien 1949 ja 1950 vaihteessa. Tiede ja ase 8. Helsinki:Otava, 36–37 ja 45–46. Vaatimuksesta aselajijoukkojen kyvystä taistella jalkaväen tapaan, ks. Sotilaan käsikirja. 1971. Länsi-Savon kirjapaino, 267, 309 ja 326.
- 36 KA T22780/F174, SKK:n asiak nro 1129/8/21.12.1959.
- 37 Kenttäohjesääntö I osa (KO I). 1963, 115–116.
- 38 Ibid., 174–175 ja 265.
- 39 Suhonen, Martti. Puolustustaistelun luonteesta sekä tehtävän määrittämisestä armeijakunnan, prikaatin ja pataljoonan puitteissa. Sotilasaikakauslehti 11/1965, 563–567.
- 40 KA T 21442/7 b sal, PE:n asiak nro 136/Ohjeststo/8b sal/16.5.1957, ”Taktillisia suuntaviivoja”.
- 41 Kenttäohjesääntö, II osa (KO II) 1954, 251.
- 42 Ibid., 20–21. Pataljoonan taktiikan osalta, ks. Liimatta, Hannu. 1993. Suomalaisen pataljoonan taktiikan kehitys jatkosodasta alueelliseen puolustukseen. Sotakorkeakoulun diplomityö, (MSL 42), 43–44.
- 43 Kohtaamishyökkäys määriteltiin hyökkäykseksi puolustukseen valmistautumatonta vihollista vastaan.
- 44 Kenttäohjesääntö, II osa (KO II) 1954, 53–54.
- 45 Jalkaväen taisteluohjesääntö, II osa (Jvo II) 1955, 140–141.
- 46 KA T 18002/6, Everstiluutnantti Peitsaaren alustus upseerien keskustelutilaisuudessa Hämeenlinnassa 28.3.1945.
- 47 KA T 21442/7 b sal, PE:n asiak nro 136/Ohjeststo/8b sal/16.5.1957, ”Taktillisia suuntaviivoja”.
- 48 Tynkkynen 1996, 300–302.

- 49 Mäkelä, Vihtori. 1964. Kenttäohjesäännön edellyttämän taktiikan prikaatin organisaatiolle asettamat vaatimukset. *Tiede ja ase* 22. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino, 60–63; Ohje perusryhymän taistelua varten. 1977, I:8–I:9 ja Upseerin käsikirja. 1950. *Top.Rot.*, 49.
- 50 Mäkelä 1964, 61–62; Jalkaväen taisteluohjesääntö I osa (JvO I). 1968, 16–18 ja Jalkaväen taisteluohjesääntö I osa (JvO I). 1977, 18–19.
- 51 KA T 24784/F 1 henksal, PE:n asiak nro 15/Optsto/11 henksal/15.6.1966.
- 52 KA T 24784/F 1 henksal, PE:n asiak nro 10/Optsto/11 henksal/25.5.1966. Operatiivisessa käskyssä määritetään myös elintärkeä alue maanpuolustuksen kannalta. Ko. alueesta ks. Tynkkynen, Vesa. 2006. Puolustusjärjestelyt. Suomen puolustusvoimat 1944–1974. WSOY, 453–454.
- 53 Salminen, Pertti. 1995. Puolueettomuuden nimeen. Sotilasjohto Kekkonen linjalla ja sen sivussa 1961–1966. Jyväskylä: Gummerus, 326–327.
- 54 Ks. esim. Ruutu, Juhani. 1970. Alueellisesta puolustuksestamme. Jalkaväen vuosikirja IX. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino, 61–69; Salonen, Markku. 1972. Alueellisesta puolustuksesta. Tykkimies 1972. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino, 49–85 ja Kanninen, Ermei. 1971. Suomen alueellinen maanpuolustus. Suomen Turvallisuuspolitiikan perusteet. Tampere: Hämeen Kirjapaino oy, 205–210. Valmiudesta ja pienen valtion mahdollisuuksista ks. myös Lauri, Arvo. 1967. Ajatuksia sodankuvasta. *Tiede ja Ase* 25. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino, 101–103. Sotilasaikakauslehden artikkeleista ks. esim. Ruutu, Juhani. Strategisen puolustuksen peruskäsitteistä. *Sotilasaikakauslehti* 4/1969, 176–177 ja Seppänen, Esa. Aikakautemme sodan terminologiasta ja teoriasta. *Sotilasaikakauslehti* 9/1969, 413–420. Uuden hallintojärjestelmän organisatorisista perusteluista, ks. Annala, Sakari. Puolustusvoimien uudelleenjärjestelyistä. *Sotilasaikakauslehti* 4/1968, 162–167.
- 55 KA T 24784/F 1 henksal, PE:n asiak nro 15/Optsto/11 henksal/15.6.1966.
- 56 KA T 26865/D 1 sal, PE:n asiak nro 227/Optsto/Daa./8.5.1969, ”Sotilaallisen maanpuolustuksen perusteet”.
- 57 Kanninen, Ermei. 2002. Development and Role of Guerilla Warfare and Operations as Part of the Territorial Defence System in Finland from 1950's till the 1980's. *Guerilla Warfare – An Asymmetric Option*. Helsinki: Edita, 156–157.
- 58 KA T 26842/Bb 16 sal, PE:n asiak nro 151/Lkptsto/10 sal/4.11.1968, PTL:n arkistokappale. Vrt. ote puolustusvoimien perustamistehtäväluettelosta, 18.5.1972, lehti 8. T 26842/Bb 18 sal.
- 59 Gordon, Michael & Trainor, Bernard. 2006. *Cobra II. The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq*. London: Atlantic Books, Passim.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto

Karjalan Armeijan Esikunta, Tsto III, T 4958/3

Etelä-Suomen Sotilaslänin Esikunta, operatiivinen toimisto, T 24784/F 1 henksal

Pääsikunta, huolto-osasto, T 24902/F 1

Pääsikunta, liikekannallepanotoimisto, T 26842/Bb 16 sal, Bb 18 sal.

Pääsikunta (Päämaja), koulutustoimisto (koulutusosasto), T18002/6, T 22780/F 174, F 187, T 21442/7 b

Pääsikunta, operatiivinen osasto, T26865/D 1 sal

Sotakorkeakoulu, T 21369/Dg 155, T 26890/Hlb 5sal, Hlb 11 sal., T 27089 (järjestämätöntä aineistoa)

Jalkaväenkenraali Erik Heinrichsin kokoelma, PK 1172/14

Yksityiskokoelmat

Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen kokoelma. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos.

Painetut lähteet

Ahto, Sampo. 2006. Jalkaväenkenraali Paavo Talvela – levottomien vuosien levoton kenraali. Jatkosodan pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY.

Annala, Sakari. Puolustusvoimien uudelleenjärjestelyistä. *Sotilasaikakauslehti* 4/1968.

Gordon, Michael & Trainor, Bernard. 2006. *Cobra II. The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq*. London: Atlantic Books.

Heiskanen, Raimo. 1996. Talvisodan operaatioiden johtaminen ja edellytysten luominen sodankäynnille Päämajan operatiivisen osaston näkökulmasta. Saarijärvi: Gummerus.

- Jalkaväen taisteluohjesääntö*, I osa (JvO I). 1977.
- Jalkaväen taisteluohjesääntö*, II osa (Jvo II) 1955.
- Järvinen, Y.A.* 1950. Yleissotatieteellinen katsaus vuosien 1949 ja 1950 vaihteessa. Tiede ja ase 8. Helsinki: Otava.
- Kanninen, Ermei.* 1971. Suomen alueellinen maanpuolustus. Suomen Turvallisuuspolitiikan perusteet. Tampere: Hämeen Kirjapaino oy.
- Kanninen, Ermei.* 2002. Development and Role of Guerilla Warfare and Operations as Part of the Territorial Defence System in Finland from 1950's till the 1980's. Guerilla Warfare – An Asymmetric Option. Helsinki: Edita.
- Karjalainen, Mikko.* 2009. Ajatuksista Operaatioiksi. Suomen armeijan hyökkäysoperaatioiden suunnittelu jatkosodassa (diss.). Helsinki.
- Kenttäohjesääntö*, I osa (KO I). 1963.
- Kenttäohjesääntö*, I osa (KO I) 1954
- Kenttäohjesääntö*, I osa (KO I) 1963.
- Kenttäohjesääntö*, II osa (KO II) 1954.
- Kuusisto, Rauno & Kuusisto, Tuija.* 2006. Verkostopuolustuksen johtaminen – tietovirtojen näkökulmasta itsesynkronoitumiseen. Tiede ja Ase 64. Vaasa: Waasa Graphics.
- Kytölä, Toivo.* 1958. Johtamistavan- ja menettelyn vertailu rykmentissä, prikaatissa ja divisioonassa sotakokemukset ja nykyinen kehitys huomioon ottaen. Sotakorkeakoulun diplomityö. Helsinki, 8
- Lauri, Arvo.* 1967. Ajatuksia sodankuvasta. Tiede ja Ase 25. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino.
- Liimatta, Hannu.* 1993. Suomalaisen pataljoonan taktiikan kehitys jatkosodasta alueelliseen puolustukseen. Sotakorkeakoulun diplomityö, (MSL 42).
- Jalkaväen taisteluohjesääntö* I osa (JvO I).
- Mäkelä, Vihtori.* 1964. Kenttäohjesäännön edellyttämän taktiikan prikaatin organisaatiolle asettamat vaatimukset. Tiede ja ase 22. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino.
- Ohje perusyhtymän taistelua varten.* 1977.
- Raitasalo, Jyri.* 2008. Sodankäynnin vallankumous – realistinen visio vai virhearvio? Sota – teoria ja todellisuus. Näkökulmia sodan muutokseen. Helsinki: Edita.
- Rekkedahl, Nils Marius.* 2006. Nykyaikainen sotataito. Sotilaallinen voima muutoksessa. Helsinki: Edita.
- Ruutu, Juhani.* 1970. Alueellisesta puolustuksestamme. Jalkaväen vuosikirja IX. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino.
- Ruutu, Juhani.* Strategisen puolustuksen peruskäsitteistä. Sotilasaikakauslehti 4/1969.
- Salminen, Pertti.* 1995. Puolueettomuuden nimeen. Sotilasjohto Kekkonen linjalla ja sen sivussa 1961–1966. Jyväskylä: Gummerus.
- Salonen, Markku.* 1972. Alueellisesta puolustuksesta. Tykkimies 1972. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino.
- Seppänen, Esa.* Aikakautemme sodan terminologiasta ja teoriasta. Sotilasaikakauslehti 9/1969.
- Simelius, Sakari.* 1951. Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta. Tiede ja ase 9. Helsinki: Otava.
- Simpkin, Richard.* 1985. Race to the Swift. Thoughts on Twenty-First Century Warfare. London: Brassey's.
- Sotilaan käsikirja.* 1971. Länsi-Savon kirjapaino.
- Suhonen, Martti.* 1966. Jalkaväen pataljoonien komentajien asema ja tehtävät nykyaikaisessa sodassa. Jalkaväen vuosikirja VI. Mikkeli: Länsi-Savon Kirjapaino.
- Suhonen, Martti.* Puolustustaistelun luonteesta sekä tehtävän määrittämisestä armeijakunnan, prikaatin ja pataljoonan puitteissa. Sotilasaikakauslehti 11/1965.
- Tynkkynen, Vesa.* 1996. Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa (diss.). Joutsa: Nettopaino, passim.
- Tynkkynen, Vesa.* 2006. Puolustusjärjestelyt. Suomen puolustusvoimat 1944–1974. WSOY.
- Upseerin käsikirja*, III osa 1953.
- Upseerin käsikirja.* 1950. Top.Rot.
- Widder, Werner.* 2002. Auftragstaktik and Innere Führung: Trademarks of German Leadership. Military Review 9/2002.
- Vuorenmaa, Anssi.* 1981. Joukkojen koulutuksen suuntaviivoja YH:n aikana syksyllä 1930. Jalkaväen vuosikirja XIV. Joensuu: Pohjois-Karjalan kirjapainos.